

Oslo Arbeidersamfunn, 25. april 1978.

Partifeller,

En rask oversikt over det som kan karakteriseres som den politiske situasjon nå - slik emnet for denne diskusjon her i Samfunnet i kveld er, vil etter mitt skjønn måtte innehold så mange elementer av innenriks og utenriks karakter at jeg her vil forsøke å trekke opp endel av de hovedlinjer som synes å ligge til grunn for den politiske situasjon slik vi her står overfor den.

Av og til, partifeller, synes det å være nødvendig å minne hverandre om ting som kan lyde som selvfølgeligheter. Og det ønsker jeg da å begynne med.

Jeg ønsker å understreke overfor oss alle sammen at vi er i en situasjon med en mindretallsregjering. Når vi ser på den politiske debatt slik den går i og utenfor vår bevegelse i ulike organer og media, så synes det for meg som man av og til glemmer dette grunnleggende faktum. Man glemmer for eksempel at ethvert politisk vedtak av betydning i vår nasjonalforsamling i løpet av de siste år, de har måttet komme i stand ved at en eller flere andre politiske grupperinger eller partier har måttet gi sin støtte til Regjeringens forslag.

Men dette reiser også et ganske klart krav om en holdning fra vår side. Vi må nemlig være oppmerksom på at opposisjonspartiene eksisterer ikke for å utforme og å ha ansvar for Arbeiderpartiets politikk og Regjeringens politikk. Det er det Arbeiderpartiet og Regjeringen selv som må bære. I denne situasjon må vi være oppmerksom på, og vi må aldri tape det av syne, at den styrke vi her kan ha, den må hele tiden ha utspring i vår egen evne til å stå sammen om den politikk vi skal føre. Partifeller - det er ikke vanskelig å finne forbundsfeller og politiske forbundsfeller og støtter når man står i situasjoner der man skal gjennomføre de såkalte populære tiltakene, de gode sakene, da er det

ikke vanskelig å finne støtte hverken her eller der. Det er i situasjoner der det krever ansvar også for tiltak som umiddelbart kan stå frem som såkalte upopulære og politisk krevende. Det er da vi har behovet for den støtte som det ligger i at vi kan stå sammen i partiet, sammen med våre venner i fagbevegelsen^{og} ellers - om de politiske linjer vi velger, om de politiske mål vi setter, stå sammen for å vise at vi har evne til å handle og evne til å lede. Enhver brist i dette svekker bare vår situasjon. Det svekker vår evne, og ikke minst er dette tilfelle i en situasjon der vi har og har valgt å føre vår politikk med en mindretallsregjering uten at vi her har opprettet bindende kontrakter eller avtaler med andre politiske grupperinger for å føre vår politikk igjennom.

I den situasjon vi har befunnet oss i og som vi befinner oss i, ser vi kanskje klarere og tydeligere enn noen gang tidligere hvordan forutsetningene for den politikk vi skal føre i vårt land, og vi kan føre i vårt land - hvordan disse formes i et større internasjonalt samfunn rundt oss, formes i et internasjonalt samspill mellom nasjoner eller mangel på sådanne.

I de senere uker har Norge gjennom sitt bidrag til FNs fredsbevarende styrker i Midt-Østen plassert seg i en av de mest konfliktfylte og problemfylte områder på den internasjonale arena. Vi har her fulgt opp et grunnleggende prinsipp i norsk utenrikspolitikk, nemlig dette å søke å styrke FNs muligheter som fredsbevarende og fredsskapende faktor i verden.

Vi vet at det personell som vi her har plassert i disse brennbare områdene, de står kan hende overfor en av de største utfordringer som norsk militært personell har stått overfor i etterkrigstid i FN-tjeneste. Vi bør også kunne notere oss med tilfredshet at hittil ser det ut til at de har maktet denne meget vanskelige og delikate oppgave på en meget positiv måte. De fortjener vår støtte og anerkjennelse for det arbeid de utfører i fredens tjeneste.

Men ved at vi her har plassert oss i denne situasjonen, bør vi også på en helt annen måte kunne få presentere våre synspunkter på den konflikt og de konfliktområder vi her står overfor. Regjeringen følger meget nøye utviklingen. En av de grunnleggende forutsetninger for plassering av våre

mannskaper i disse områdene er at våpenhvilen anerkjennes

Vi må også nytte de muligheter som står til rådighet for oss overfor de stridende parter, og kreve tilbakeholdenhet, moderasjon, vilje til forhandlinger og vilje til å løse de mange problemer som har skapt denne situasjonen. Uten at dette skjer, uten en slik vilje fra begge parter til moderasjon^{og} til å forhandle seg frem til fred, vil vel heller ikke våre fredsbevarende styrker fullt ut kunne fylle den oppgave for FN som de her er satt til.

På den internasjonale arena ser vi hvordan de spede muligheter for å nå frem til forståelse og avspenning fremdeles er til stede. Vi ser hvordan viljen til å møtes ved forhandlingsbordet er der. Vi skulle ønske at de konkrete resultatene av disse forhandlingene var større, mere markert i retning av avspenning og nedrustning. Vi må imidlertid i vår innsats her, søke å bidra til at kontakten ved forhandlingsbordet er til stede. Vi må ha en klar oppfatning av hva målsettingen må være for denne politikk, for forståelse, avspenning og nedrustning. Dette er den eneste realistiske vei frem til en fred som skal være mer holdbar enn den vi er i stand til å prestere på grunnlag av maktbalanse og terrorbalanse.

Norge må si et klart nei til videre utvikling av masseutryddelsesvåpen. Vi må understreke det ansvar som atommaktene her har for denne situasjonen. En situasjon som de alene vil være i stand til å finne løsninger på. Vi må imidlertid ved vår holdning si at veien frem her går ikke gjennom en videre utvikling av disse meningsløse våpensystemene. Veien går gjennom en vilje til gjensidighet i nedrustning og avtrapping, stopp i produksjon av dette, vi bør søke på en realistisk måte å bidra vårt til at dette skal bli akseptert. Vi ser hvordan utviklingen går for de nye nasjoner i verden. De underutviklede nasjoner og land og folk, de ber ikke lenger om en plass i verdensbildet, de ber ikke lenger om å få sin rettmessige del av fellesgodene i verden. De krever det. Vi ser hvordan de her har gjennom tid maktet å organisere seg sammen i en stadig mere samlet flokk, og stiller sine samlede krav. Vi ser hvordan de gjør dette innenfor De Forente Nasjoner, hvordan de opptrer på den internasjonale arena. Vi må fra norsk side bidra vårt til at disse berettigede krav som de her fremmer, og som

de krever at de skal kunne føre frem uten at vi her skal risikere en konfrontasjon, en klar konfrontasjon mellom de underutviklede land og vår del av verden.

Når Norge i slutten av denne måneden har sagt ja til en invitasjon fra Jamaicas statsminister Manley for å delta i et uformelt møte mellom representanter fra de toneangivende vestlige land og representanter for utviklingslandene, når Norge har fått denne invitasjonen og har sagt ja til å delta, så er det fordi at vi vil søke så langt det er mulig for oss å kunne gi vårt bidrag til en brubygging på endel av de sentrale punktene som vi vet det her er nødvendig å komme videre med i arbeidet for å utvikle noe av det som man hittil har karakterisert som den såkalte nye økonomiske verdensordning.

Spørsmålet om råvareprisene, spørsmålet om gjeldsproblemene som etterhvert blir mer og mer påtrengende for disse utviklingslandene, det er konkretisering av endel grunnleggende problemer som vi er nødt til å søke å bidra til løsninger på. Og det er gjennom et internasjonalt engasjement og gjennom et internasjonalt arbeid vi kan bidra til å finne disse veiene å gå.

I vårt eget område ser vi også hvordan stadig nye oppgaver melder seg. Vi ser dette i den alminnelige militærstrategiske utvikling i nord-områdene som har brakt Norge i enda sterkere grad inn i det maktpolitiske spenningsfelt mellom supermaktene. Vår oppgave er her å søke å bevare ro og stabilitet og lav spenning i disse områdene. Gjennom utvidelsen av våre grenser til 200 mil for den økonomiske sonen, har vi overfor oss selv påtatt oss store nye oppgaver å løse. Nye muligheter er til stede, men også nye forpliktelser ikke minst overfor det internasjonale samfunn som også har sine interesser i de ressurser som vi her finner i våre enorme havområder. Vi står like foran det tidspunkt da vi vil sette ut i livet våre reguleringsbestemmelser for fiskevernsonene rundt Svalbard. Et tiltak som fra den norske regjeringens side er sentralt og vesentlig i arbeidet for å verne om havets ressurser. Til beste for oss selv, men også til beste for alle de som tradisjonelt har drevet sin virksomhet i disse havområdene.

Jeg tror det er viktig for oss i vår holdning til disse spørsmålene å få en større grad av internasjonalt perspektiv innover det ansvar som vi her har påtatt oss. Det ville etter mitt skjønn være litt av en tragisk utvikling om Norge skulle gå ut av denne prosessen med et berettiget eller uberettiget stempel som havimperialister. At vi i større grad her står frem som forvaltere av disse områdene med ansvar for våre egne interesser, ja, men også med et klart ansvar for det internasjonale samfunn.

Men kanskje klarest ser vi hvordan de internasjonale utviklingstrekkene er med og legger grunnlaget for våre forutsetninger når vi nærmer oss de økonomiske problemer og de økonomiske spørsmål som er karakterisert som krisen i de vestlige industriland og krisen i den vestlige økonomi.

De fleste av oss hadde vel det håp da vi så hvordan de økonomiske tilbakeslagene begynte å prege bildet. At vi her igjen skulle stå overfor de mere kjente konjunktursvingningene der vi måtte regne med en betydelig nedgang, men at vi så igjen slik som vi har vendt oss til det. skulle få konjunkturoppgangene, veksten og dermed nye muligheter. Såvidt jeg skjønner er det bare en del meget fremsynte, ^{nærmest} for'ikke å si profetiske, borgerlige politikere i dette land som har vært i stand til å se at vi her ikke sto overfor et slikt problem, og en slik oppgave. De fleste internasjonale organisasjoner, på det økonomiske felt og ellers, de kunne bare for noen tid tilbake fortelle oss om mulighetene, for ny oppgang, mulighetene for at vi her skulle kunne se lysere trekk i dette bildet.

Det vi står overfor det er at vi bare har sett hvordan disse økonomiske tilbakeslagene har gått dypere og vart lenger enn vi her hadde regnet med. Og vi ser hvordan de ytre tegnene på dette blir klarere og klarere, Vi ser hvordan arbeidsløsheten i de vestlige land ikke går tilbake men bare fortsetter å øke, og at vi i dag i realiteten står overfor en situasjon med nærmere 17 millioner arbeidsløse i de vestlige industriland. Vi er i en situasjon der vi bare i de skandinaviske land etter all sannsynlighet ligger et sted mellom 5 og 600 tusen arbeidsløse mennesker. Etter mitt skjønn står vi her

overfor noe av et tragisk paradoks. Partifeller, aldri har de vestlige industriland disponert over slike muligheter som nå. I sin teknologi, i sin økonomi, i sin viten om planlegging og de krefter som virker inn på den økonomiske utvikling. Aldri har vi disponert over bedre muligheter enn dette. Og vi bør vel også kunne si at vi her står overfor en verden som trenger alle de produkter som vi kunne være i stand til å skape, trenger dem for sin egen utvikling for å råde bot på sin ^{egen} tilbakeliggighet. Og nettopp i en slik situasjon er det at vi ser 17 millioner mennesker gå arbeidsløse. Nettopp i en slik situasjon ser vi at vi ikke får den oppgang i økonomien rundt i de toneangivende industriland andre steder. Nettopp i en slik situasjon ser vi hvordan en følelse av håpløshet kan komme til å trenge seg inn

og ytterligere være med å forsterke de depresjonstendenser som preger dette bildet.

Jeg tror at den faglig/politiske arbeiderbevegelse i de vestlige land her står overfor en oppgave som er mye større enn de vi på lang tid har møtt. Vi må, partifeller, så snart som mulig si et klart nei til alle tendenser i retning av å se på denne situasjon mer eller mindre som en naturlig situasjon. Det er visse tegn i tiden som tyder på at man her er i ferd med å se på en 5 - 6 prosent arbeidsløshet som mer eller mindre en naturlig situasjon. Her må vestlig/demokratisk arbeiderbevegelse si et klart nei. Vi må også være forsiktige med å gå inn i en annen vurderingsform av denne situasjon. Selvfølgelig er det slik at den arbeidsløshetssituasjon vi her står overfor i de vestlige land, den er selvfølgelig av en annen karakter og et annet innhold enn den vi møtte i 20 - 30-åras depresjon. Den materielle nød som dengangen var med å prege de arbeidsløse masser rundt også i de vestlige land, den er ikke i den grad til stede. Vi har her fått utviklet sosialhjelpordninger,

trygdesystemer o.s.v. som hindrer at dette skjer. Men vi må ikke la oss drive inn i denne situasjon at vårt trygdesystem skal bli noe av en sovepute og et bidrag til mangel på vilje og evne til å gripe dette samfunnsødet ved roten. Vi må nemlig mer og mer være klar over at det å gå uten arbeid år etter år, det å føle seg utenfor det samfunnsfellesskap som et produktivt arbeid gir den enkelte, det er i seg selv sosialt forkastelig. Og det er i seg selv med å skape holdninger, kon-

flikter og aggresjoner mot de samfunnssystemer som her ikke maktet å gi sine borgere. Dette er et av de mest grunnleggende krav de bør ha, nemlig en trygghet for et arbeid.

Jeg er redd for at dersom vi ikke på en helt annen måte er i stand til å få mobilisert de vestlige land i fellesskap for at vi her skal kunne gå løs på å løse dette problem på en helt annen måte enn vi har gjort tidligere, vil vi i den situasjon med 17 millioner arbeidsløse rundt i de vestlige land kunne stå overfor én av de største trusler mot de demokratiske systemer som disse samfunnene hviler på.

Vi står her overfor en oppgave som jeg er glad for at ikke minst den faglige del av vår arbeiderbevegelse rundt om i Europa mer og mer har gått løs på og mer og mer krever løsninger av.

Ikke minst norsk fagbevegelse har her gjennom sitt internasjonale engasjement gjort en betydelig innsats. Fagbevegelsen i Europa, de krever nå at vi her skal søke å samle en bred 3-partskonferanse fra arbeidstakere, arbeidsgivere og regjeringer i EFTA og i EF i en felles vestlig trepartskonferanse for å drøfte den internasjonale økonomiske situasjon, for å drøfte en politikk og en strategi for igjen å kunne sikte oss inn mot den fulle sysselsetting.

Regjeringen støtter dette initiativet i fra fagbevegelsens side, og den norske regjering er klar til å stå som arrangør av en slik vestlig trepartskonferanse av EFTA og EF-landene dersom dette skulle være ønskelig og formålstjenlig.

I vår egen politikk må vi i den situasjon vi nå står oppe i holde fast ved at det er den fulle sysselsetting som må være det overordnede mål for den økonomiske politikk som vi skal føre i tiden fremover - nå som den har vært hittil.

Jeg legger merke til at det er enkelte borgerlige politikere som har store tider om dagen. Det unner jeg dem, partifeller, det er ikke så ofte de har det.

Arbeiderpartiet og dets regjering heter det, har

ført dette landet ut i et uføre. Hva består nå dette uføret i. Dette uføre består i at vi som et av de eneste få land i Vest-Europa har maktet å holde den fulle sysselsetting.

Jeg må si jeg er noe forbauset over den argumentasjon som vi her møter. For det første er jeg fullstendig klar over at de problemer vi står overfor å løse i norsk økonomi - det er ikke alene et spørsmål om importerte problemer fra en verdenskrise. Selvfølgelig ikke. Vi har også våre egne interne problemer som vi her også har bidratt til å skape gjennom den politikk vi har ført. For høyt kostnadsnivå, en for sterk vekst i vår utenlandsgjeld. Alt dette er også problemer som vi som regjering er nødt til å ta vårt soleklare ansvar for. Men det er allikevel ganske fantastisk at når man skal søke å tegne et bilde av denne situasjonen i Aftenposten og andre steder, ja så nevner man ikke med et ord det forhold at vi har 17 millioner arbeidsløse i den vestlige verden, at vi har mangel på vekst, at vår økonomi - utadventt som den er - selvfølgelig også vil bli rammet av disse internasjonale utviklingstrekkene.

Fra borgerlig hold fyrer man løs- og snakker om uansvarlighet, at man har ført landet ut i uføre, feilbedømt situasjonen o.s.v., Ja vel, jeg godtar uten videre og jeg aksepterer at vi fra Regjeringens side som en rekke andre inn- og utenlandske organisasjoner - vi feildømte situasjonen, vi trodde at denne krise skulle bli mere kortvarig, vi trodde på en rekke av de

Jeg tror at et av de mest grunnleggende og viktige svarene her ^{det} er at vi må - i betydelig større grad av besluttsomhet utvikle det økonomiske demokrati og herunder bedrifts-demokratiet. Det kan ikke sees at vi skal kunne løse disse oppgavene som vårt samfunn, og andre samfunn rundt i den vestlige verden står overfor - uten en videre utvikling av det demokratiske system som skal ha muligheter for innflytelse og ledelse i den økonomiske utvikling i de enkelte bedrifter og ellers. Og jeg tror det er ualminnelig viktig at arbeiderbevegelsen, parti og fagbevegelsen raskest mulig kommer inn i en grunnleggende diskusjon om hvordan vi skal møte denne utfordringen, hvordan vi skal løse dette problemet.

Så til slutt, partifeller, jeg har møtt endel mennesker i det siste som har reist omtrent følgende problemstil-

ling for meg:

Kanskje hadde det vært best at disse få hundre stemmene oppe i Nordland hadde falt i en annen påsa. Kanskje hadde det vært best at vi hadde sluppet dette her og latt en borgerlig regjering tre til.

Partifeller, jeg kan ikke tenke meg noen mere tafatt måte å møte en vanskelig situasjon på enn dette. Vi skal møte denne oppgaven med tro på det samfunn som vi har bygd opp. Tro på de muligheter som dette inneholder. Betydelig større muligheter enn vi noen gang tidligere har hatt. Vi skal ikke møte denne oppgaven i en hengehodet, pessimistisk borgerlig holdning til samfunnsproblemene. Vi skal møte dem i tro på det samfunnet vi har bygd, og i tro på den politikk som vi står for. Og det er med en slik vilje som springer ut av en slik tro - til samfunnet, til vår politikk og til det fellesskap og den styrke som ligger i fellesskapet i den norske arbeiderbevegelse. Det er med dette vi skal gå til denne jobben og det er også med dette at vi skal løse også denne oppgaven.